

ZIELONO NAM PAULINA MARCINIAK
Rajec Szlachecki 55, 26-613 Radom
tel. 517 763 100
paulina_marciniak@onet.eu

KWERENDA ARCHIWALNA

Nazwa inwestycji:	Międzypokoleniowe aktywne czynne i bierne wypoczywanie na tętniącej kwiatami polanie z zakresu zadań Zielonego Budżetu Obywatelskiego 2021
Adres inwestycji:	Gdańsk, dzielnica Gdańsk Żabianka – Wejhera – Jelitkowo – Tysiąclecia przy ul. Pomorskiej Jednostka ewidencyjna: Gdańsk 226101_1 Obręb ewidencyjny 015 działka nr 194/4
Inwestor:	GMINA MIASTA GDAŃSKA ul. Nowe Ogrody 8/12 80-560 Gdańsk Dyrekcja Rozbudowy Miasta Gdańska ul. Żaglowa 11, 80-560 Gdańsk

Zakres opracowania	Pełniona funkcja projektowa	Imię i nazwisko, specjalność i numer uprawnień budowlanych	Data opracowania	Podpis
KWERENDA ARCHIWALNA	Opracowujący	mgr inż. arch. kraj. Paulina Marciniak	lipiec 2021	

1. Układ urbanistyczny Starej Oliwy wraz z zespołem Potoku Oliwskiego

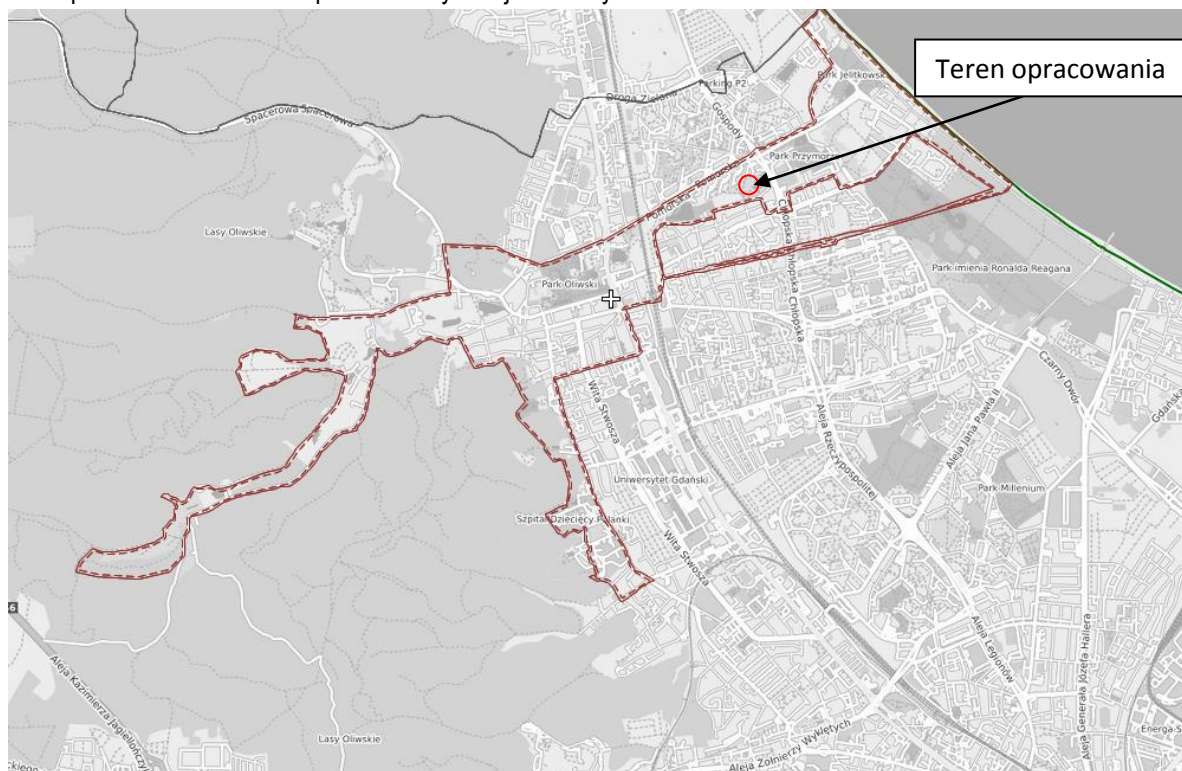
Teren objęty opracowaniem zlokalizowany jest na działce o nr 194/4 obręb 015 w dzielnicy Gdańsk Żabianka – Wejhera – Jelitkowo – Tysiąclecia przy ul. Pomorskiej.

Właścicielem terenu jest Miasto Gdańsk. Dysponentem terenu jest Zarząd Dróg i Zieleni w Gdańsku.

Teren opracowania objęty jest ochroną konserwatorską zabytków znajdujących się **w układzie urbanistycznym Starej Oliwy z zespołem Potoku Oliwskiego** wpisanego do rejestru zabytków województwa pomorskiego pod nr 730/719 (nowy numer 850) decyzja z dnia 14.09.1976r.

Układ urbanistyczny Starej Oliwy wraz z zespołem Potoku Oliwskiego to rozległy teren zlokalizowany w północno - zachodniej części Gdańska w skład którego wchodzi m.in:

- 1.zespół klasztoru cystersów,
- 2.zespoły dworów przy ul. Polanki,
- 3.zespoły zorganizowanej zieleni,
- 4.zespoły ulic o tradycjach średniowiecznych,
- 5.zespół nadmorskiej wsi rybackiej Jelitkowo,
- 6.kompleks architektoniczno-przestrzenny i krajobrazowy nad Potokiem Oliwskim

Układ urbanistyczny Starej Oliwy wraz z zespołem Potoku Oliwskiego - zakres terytorialny z lokalizacją terenu opracowania
(źródło <https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>)

Obszar lokalizacji inwestycji znajduje się na terenie Dzielnicy Oliwa w Gdańsku.

Badania archeologiczne wskazują na osadnictwo na terenie obecnej dzielnicy Oliwa już we wczesnej epoce żelaza, a tradycja cysterska (niepotwierdzona przez inne źródła) wspomina o istniejącej w Oliwie siedzibie książąt pomorskich. Po raz pierwszy była wzmiankowana w 1186 roku. Przez wieki była wsią klasztorną opactwa cystersów. Od 1874 była miastem, a od 1926 jest dzielnicą Gdańska.

Pierwsza wzmianka o Oliwie dotyczy fundacji klasztoru cystersów w 1186 roku. Zakonnicy uzyskali wtedy od pomorskiego księcia Sambora I (akt nadania z 18 marca 1188) kilka osad – w tym Oliwę, która na długie wieki

stała się wsią klasztorną, a jej historia związała się bezpośrednio z historią opactwa cysterskiego. (źródło: *Maria i Andrzej Szypowscy: Oliwa: Muzyka wieków. Warszawa: Interpress, 1987. ISBN 83-223-2441-3. s. 53.*).

Dzielnica Oliwa położona jest nad Potokiem Oliwskim, który obecnie odwadnia cały teren i ubogaca krajobraz miejski malowniczym widokiem a historycznie skupiał przemysł jako miejsce lokalizacji młynów.

Potoku Oliwskim (od 1966 według Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych; inne nazwy: 1784 Glettkau Wasser, 1879 Olivaer Bach, 1879 Glettkauer Fließ, 1881 Jelitkowska Struga, 1938 Glettkau Bach, 1955 Radosna, 1957 Potok Oliwski, 1953 Potok Jelitkowski, 1959 Jelitkówka, 1959 Radosna Struga) to ciek wypływający z okolic na północ od Matarni, na Wysoczyźnie Gdańskiej, gdzie rzędna terenu przyjmuje wartość do 140 m n.p.m.; odwadniając kompleks Lasów Oliwskich w obrębie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego oraz Oliwę i Jelitkowo, uchodzi do Zatoki Gdańskiej.

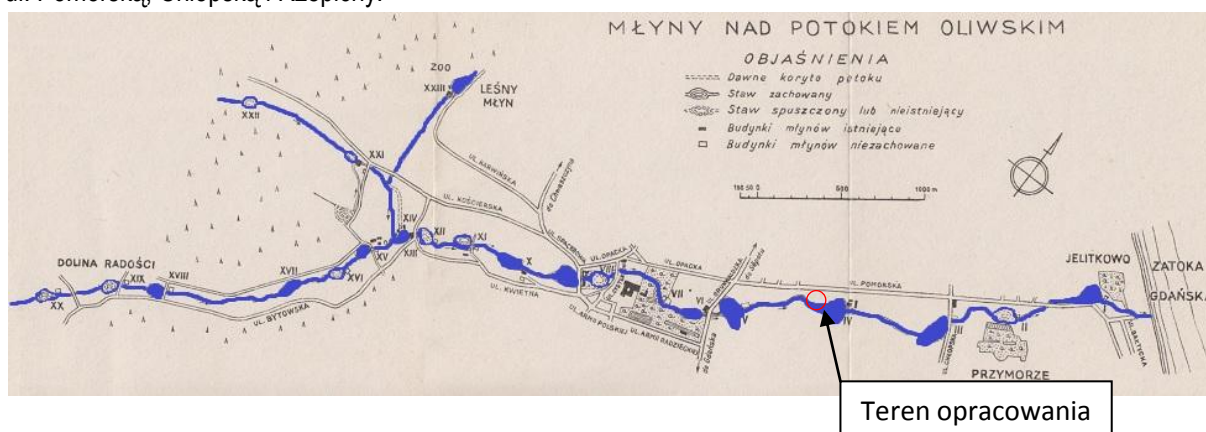
Wzdłuż potoku funkcjonowały liczne urządzenia, obiekty zabudowy hydrotechnicznej: przegrody z przepustami, stawy, zbiorniki młyńskie oraz urządzenia gospodarcze: młyny, kuźnie, folusze, prochownie, papiernie. (źródło: https://www.gedanopedia.pl/?title=POTOK_OLIWSKI, dostęp 29.07.2021).

Przy Potoku Oliwskim i jego dopływach funkcjonowało w ciągu wieków ponad dwadzieścia młynów i zakładów przemysłowych pracujących dzięki sile wody. Numerowane były pod prąd potoku – od I młyna w Jelitkowie, do XXIV w Dolinie Krzaczastego Młyna. Zespół młynów nad Potokiem Oliwskim w większości został zniszczony przez czas i różne okoliczności (wojny, pożary, brak gospodarza). Potok Oliwski, dysponując znaczną ilością wód, był w przeszłości zagospodarowany poprzez wykorzystanie energii spadku. Na jego drodze (aż niemal po same ujście) wybudowanych zostało szereg urządzeń z których najbardziej znane są młyny oraz Zabytkowa Kuźnia

Wodna w Oliwie. (źródło: https://web.archive.org/web/20110204182950/http://www.trojmiasto.pl/oliwa/o_mlyny.html, dostęp 29.07.2021).

2. Teren opracowania – historia miejsca

Teren opracowania to fragment doliny potoku Oliwskiego położony sąsiedztwie Stawu nr 3 Chłopska – pomiędzy ul. Pomorską, Chłopską i Rzepichy.

Plan młynów według Franciszka Mamuszki. 1985 rok.

Teren, będący przedmiotem opracowania od czasu powstania opactwa należał do zakonu cysterskiego. W początku XVII wieku rajca gdański Hans Connert (*HANS* (Johann, Jan) *CONNERT* (Konnert, Kohnert, Conradt, Konradt, Conradi) wydzierżawił m.in. ten teren od klasztoru powiększając swój majątek, bowiem od roku 1540r był właścicielem sąsiadującej posiadłości zakupionej od opactwa cystersów nad Potokiem Oliwskim przy obecnym skrzyżowaniu ul. Pomorskiej i Chłopskiej. Od urządzonej przez nowego właściciela kuźni miedzi posiadłość nazywano początkowo Conrads Hammer, następnie Konradshammer (Kuźnica Konradich). Staraniem rodziny i ich następców wybudowano także tartak, młyn do produkcji papieru, słodownię, browar i dworek, letnią rezydencję

właścicieli - obecnie ul. Pomorska 68 (źródło: <https://www.gedanopedia.pl/gdansk/?title=KONRADSHAMMER> dostęp 29.07.2021).

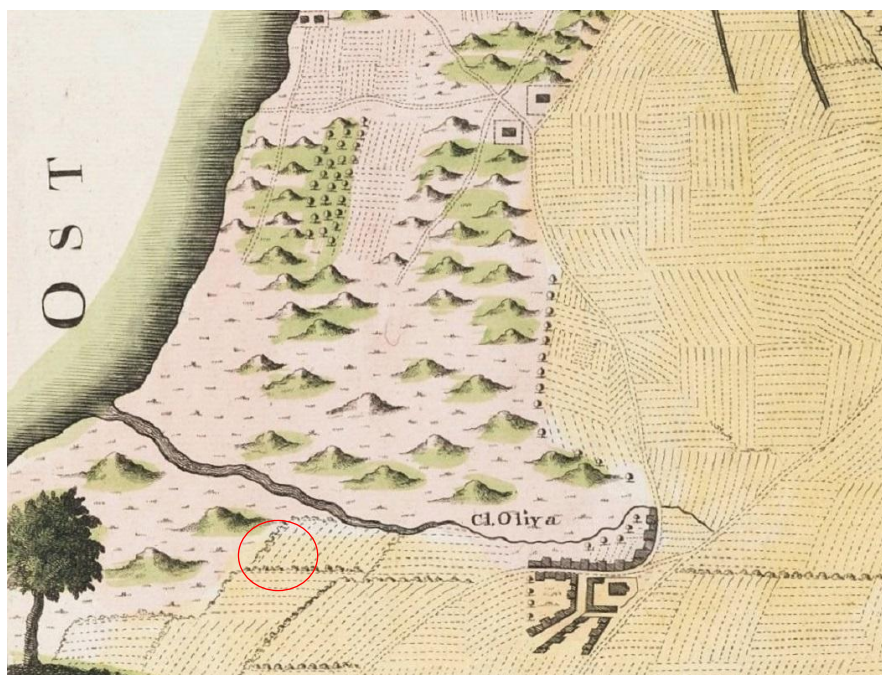
W roku 1652 burmistrz Fryderyk Ehler przejmuje posiadłość Conradich, która spalona została w 1734 roku przez stacjonujące w Jelitkowie oddziały Kozackie.

W latach 1741-1746 to własność księcia Szlezwiku-Holsztyna Karola Ludwika, a od 1746 do 1756 roku biskupa Michała Czapskiego i później bratanka biskupa, który posiadłością zarządza wraz z żoną Izabelą Przebendowską.

Po II Wojnie Światowej z dawnego majątku zostały jedynie piwnice, oraz Pawilon Parkowy. Aktualnie w miejscu dawnego dworu wznosi się powojenny budynek - ul. Pomorska 68 (źródło: <http://www.dawnaoliwa.pl/opisy/mlyny/mlyn03.html> dostęp 29.07.2021).

Obecnie działka, na której położony jest teren opracowania jest własnością Miasta Gdańska. Dysponentem terenu jest Zarząd Dróg i Zieleni w Gdańsku.

Stawy i zbiorniki retencyjne zlokalizowane na obszarze miasta Gdańska są własnością Gminy Gdańsk, a ich administratorem w imieniu gminy są Gdańskie Melioracje Spółka z o.o.

ROK 1739

źródło: https://www.qedanopedia.pl/qdansk/?title=POTOK_OLIWSKI dostęp 29.07.2021

ROK 1811

Fragment "Karte von der Weichsel Niederung welche die Danziger, Elbinger und Marienburger Werder enthält", 1811 rok. Mapa ze zbiorów Wojciecha Gruszczyńskiego (źródło: www.danzig-online.pl dostęp 29.07.2021)

ROK 1901

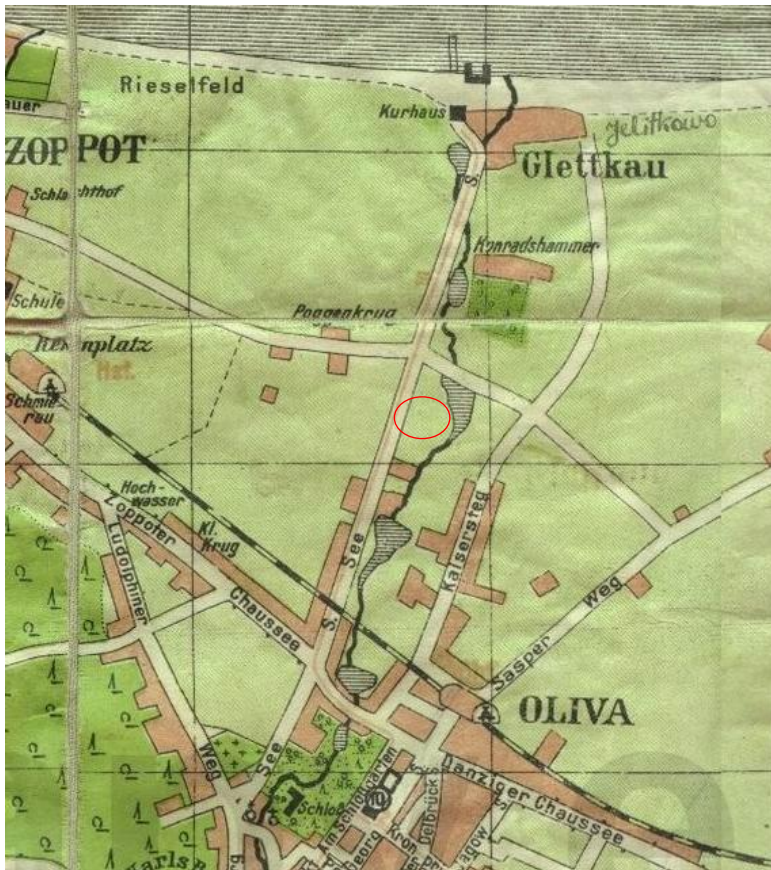
Fragment "Karte der Umgegend von Danzig", 1:50 000, 1901 rok. Mapa ze zbiorów Wojciecha Gruszczyńskiego (źródło: www.danzig-online.pl dostęp 29.07.2021).

ROKI 1921

Fragment mapy kartograficznej z 1921 roku. Zbiory Mirosława Piskorskiego
(źródło: <http://www.dawnaoliwa.pl/opisy/mlyny/mlyn02.html> dostęp 29.07.2021)

POCZĄTEK LAT 20-TYCH XX WIEKU

Fragment mapy: 1:32 000 Gdańsk, Wrzeszcz, Oliwa, Sopot. Wydanie z początku lat 20-tych. "Pharus Plan". Ze zbiorów Wojciecha Gruszczyńskiego "Sabaoth" (źródło: www.danzig-online.pl dostęp 29.07.2021).

LATA 20-TE XX wieku

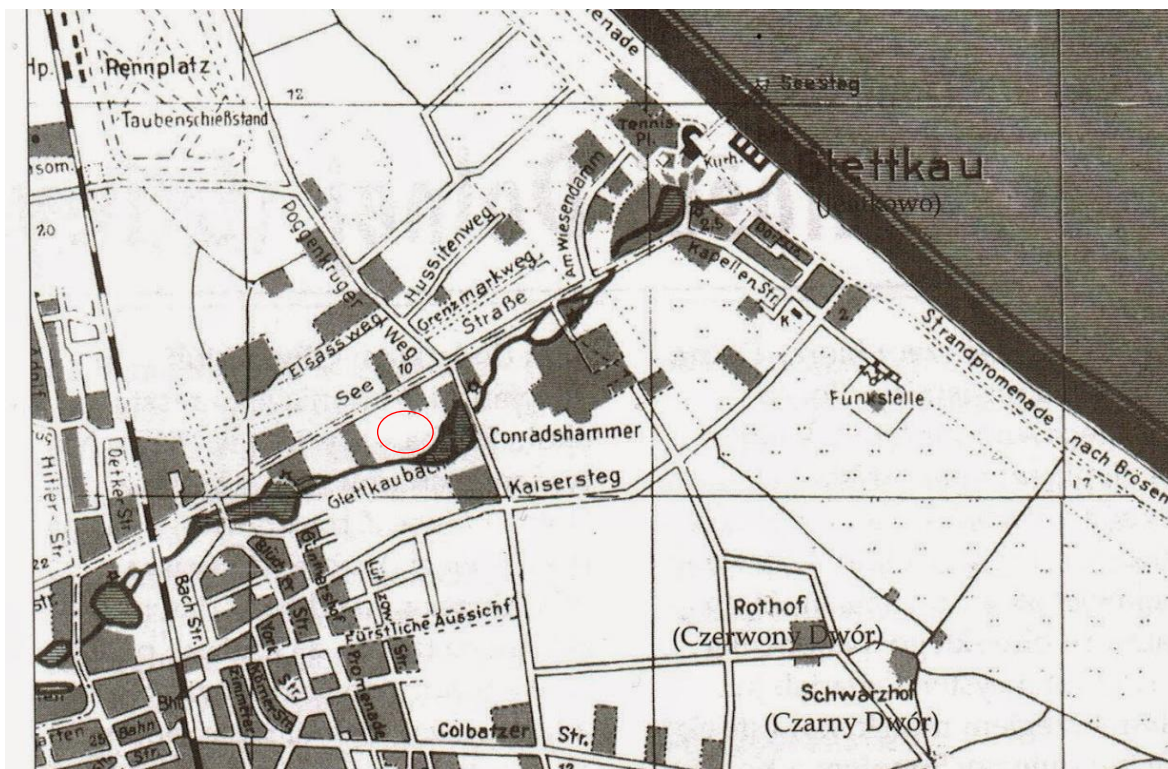

Posiadłość Konradshammer (w głębi, za mołem i parkiem w Jelitkowie): biały budynek dworu, droga po prawej to obecna ul. Pomorska, rząd drzew po lewej u góry to obecna ul. Piastowska, lata 20. XX wieku
(źródło: <https://www.gedanopedia.pl/gdansk/?title=KONRADSHAMMER> dostęp 29.07.2021)

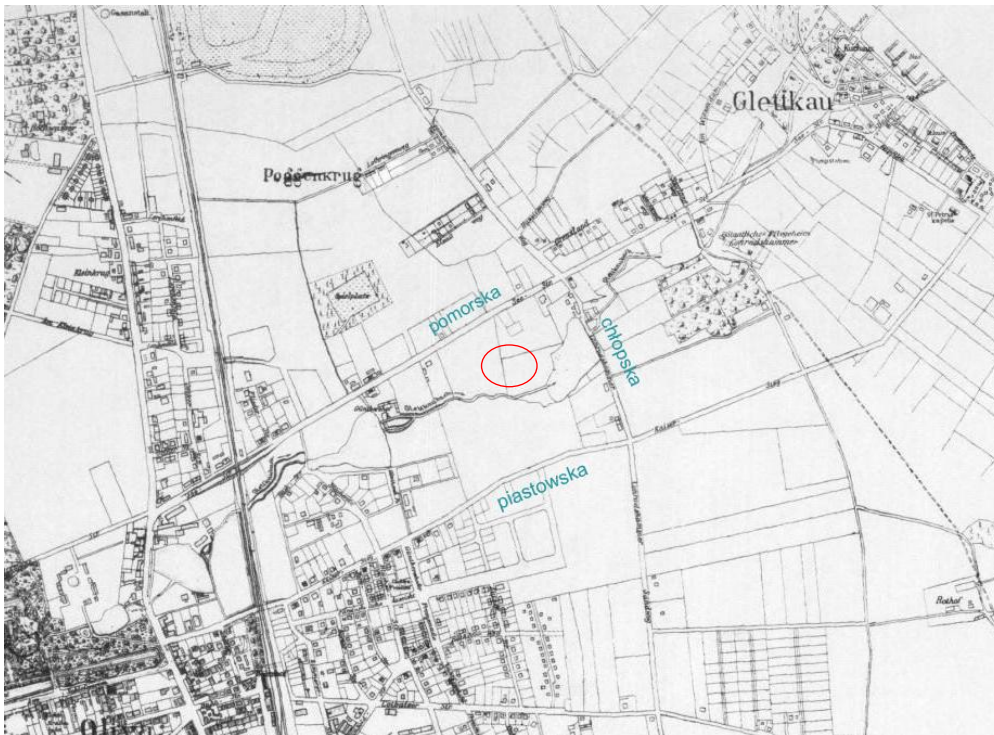
Fragment fotografii powyżej z oznaczeniem ulic i terenu opracowania

ROK 1936

Fragment mapy „Dolna Oliwa w 1936” (źródło: www.danzig-online.pl dostęp 29.07.2021)

ROK 1940

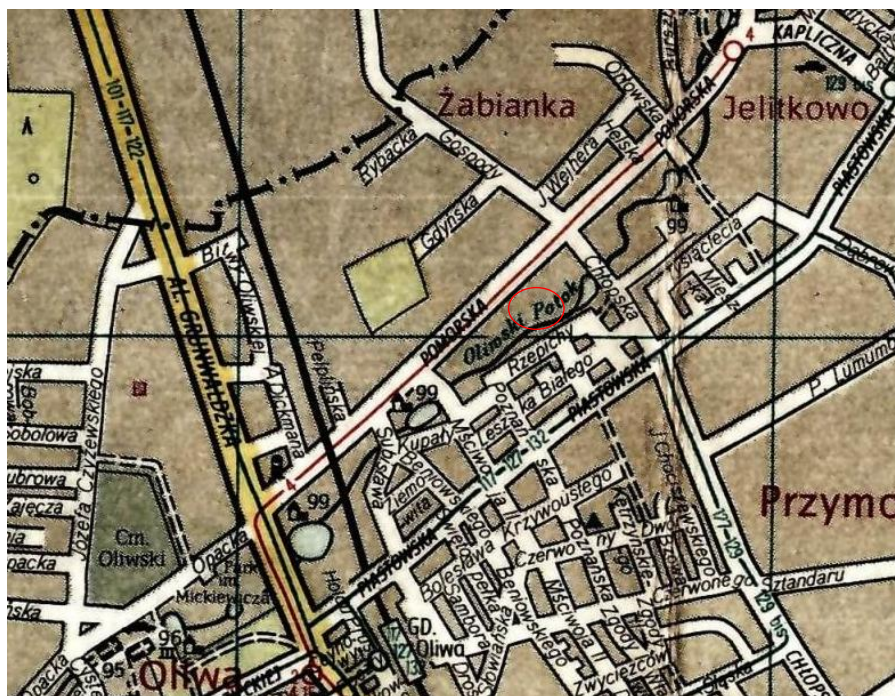
Fragment mapy "Danzig 1940". 1:10 000, Ze zbiorów "Mikołaja" [źródło: www.forum.dawnygdansk.pl dostęp 29.07.2021]

ROK 1964

Fragment Planu Gdańska Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych 1964 (źródło: <https://www.planygdanska.pl> dostęp 29.07.2021)

Rok 1969

Fragment Planu Gdańska Państwowe Przedsiębiorstwo Wydawnictw Kartograficznych 1969 (źródło: <https://www.planygdanska.pl> dostęp 29.07.2021)

4. Analiza materiałów archiwalnych

Z analizy materiałów archiwalnych wynika iż przedmiotowy teren opracowania przez długi czas był użytkowany prawdopodobnie jako łąka w dolinie Potoku Oliwskiego. Na żadnej z map archiwalnych nie widać lokalizowania w tym miejscu zabudowy. Na zdjęciu archiwalnym z lat 20-tych XX wieku widać, że teren jest utrzymany jako łąka lub pole. Zadrzewienia zlokalizowane były ówczśnie wzdłuż dróg i bezpośrednio przy Potoku Oliwskim. W latach 60-tych w sąsiedztwie terenu opracowania na planach pojawiają się nowe ulice –fragment ul. Leszka Białego – 1964r oraz ul. Rzepichy – 1969r.).

W okresie 1969–1972 bezpośrednio przy terenie opracowanie powstało istniejące do dzisiaj osiedle 4 jedenastokondygnacyjnych bloków między Potokiem Oliwskim a ul. Pomorską. W związku na terenie doliny utworzono chodniki piesze. W 2017r na terenie nad Zbiornikiem Chłopska powstał plac zabaw i siłownia terenowa.

5. Wytyczne zagospodarowania

W związku z tym, że historycznie był to teren niezagospodarowany lub zagospodarowany jako łąka, a obecna lokalizacja (teren w sąsiedztwie dużego osiedla mieszkaniowego) i obecne zagospodarowanie (teren rekreacyjny częściowo zagospodarowany – plac zabaw, siłownia terenowa) wskazuje na jego funkcję rekreacyjno-wypoczynkową taki kierunek powinien być kontynuowany.

Inwestycja pn. Międzypokoleniowe aktywne czynne i bierne wypoczywanie na tętniącej kwiatami polanie z zakresu zadań Zielonego Budżetu Obywatelskiego 2021 pozwala w nieinwazyjny sposób (niskie drzewa, krzewy, łąką bylinowa, mała architektura) na rozwój funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej, która jest zgodna ze współczesnymi oczekiwaniami i potrzebami mieszkańców. Projekt uwzględnia obecne zagospodarowanie i nawiązuje do stanu istniejącego (stylistyka elementów małej architektury).

Opracowanie:

mgr inż. arch. kraj Paulina Marciniak